

tvo, prenos, protiprenos) sa autori stručne venujú aj menej bežným pojmom, ako je stvárnenie (anactment), nutkanie ku opakovaniu a acting-out. Najprínosnejšou časťou tejto kapitoly je Dynamická konceptualizácia psychiatrickej diagnózy, ktorá ponúka stručný psychodynamický náhľad na depresiu, mániu, schizofréniu, vybrané úzkostné poruchy, poruchy príjmu potravy a hraničnú a narcistickú poruchu osobnosti. Posledná kapitola sa venuje samotnej praxi psychodynamickej terapie. Popisuje relatívne indikácie z hľadiska poruchy (autori zdôrazňujú vhodnosť pri depresii a poruchách osobnosti) a osobnosti pacienta (jedinci motivovaní, schopní a zaujímaví sa o vzhľad, schopní vzťahovať sa k inému človeku a s dostatočnou výdržou najmä pri stredne a dlhodobých terapiách). Za relatívne kontraindikovaných pokladajú pacientov užívajúcich alkohol a drogy, s pohotovosťou ku impulzívnemu násiliu, s organickým poškodením mozgu, akútnou psychózou a anamnézou ťažkej deprivácie či zneužitia v detstve. Vzhľadom k tomu, že pri skúškach do RCP sa požaduje schopnosť písania dynamickej konceptualizácie, autori ponúkajú návody ako na to. Buď cez popis precipitujúcich, predisponujúcich a udržiavacích faktorov, alebo cez popis pacientovho vnútorného pracovného modelu (mentálnych reprezentácií sveta), jeho identifikáciu s ľuďmi v ranom živote, obranné mechanizmy a kognície, ktoré

dávajú zmysel symptómom. Stručne sa autori venujú aj procesu psychodynamickej terapie – dĺžke, zahajovaniu a ukončovaniu, prednostiam a limitom individuálnej vs. skupinovej terapie. Autori citujú aj niektoré z novších výskumov potvrdzujúcich efektívnosť psychodynamickej psychoterapie. V kapitole chýba popis dynamických metód, ako sú interpretácia, práca s nevedomým materiálom apod. Z hľadiska výcviku v psychodynamickej psychoterapii rozoznávajú autori 3 úrovne: úroveň 1. – určená lekárom, sestrami mimo psychiatrie (tréning perciepcie, komunikácie, zvládania pacientovej úzkosti), úroveň 2. – pre profesionálov v psychiatrickej starostlivosti (tréning empatie, komunikácie, rozpoznania prenosových fenoménov) a úroveň 3. – fokusovanie na vzťah, podporovanie vývoja prenosu, práca s protiprenosom, vystavovanie pacienta pravde o sebe a preberania zodpovednosti za vlastný život. Príloha príručky obsahuje stručné životopisy a prínosy najväčších postáv psychodynamickej psychoterapie a kontrolné otázky pre skúšku z psychoterapie.

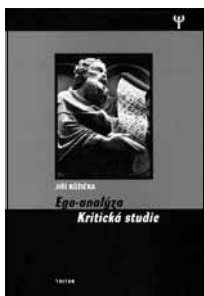
Knihu možno odporučiť nielen pre- a postgraduálnym študentom (ktorých odrádzajú hrubé psychoanalytické „bichle“ napísané ťažkým jazykom), ale aj organizátorom postgraduálneho vzdelávania psychiatrov. V nej zaoberá teória, ale hlavne prax psychoterapie, stále neprímerane skromné miesto.

prof. PhDr. Anton Heretik, Ph.D.

Růžička J.

EGO – ANALÝZA. KRITICKÁ STUDIE.

Praha: Nakladatelství Triton, 2010, str. 323, 399 Kč.

Autor knihy, klinický psychológ a daseinsanalytik doc. PhDr. Jiří Růžička, Ph.D., je rektorem Pražské vysoké školy psychosociálních studií, kterou založil v r. 2001, od r. 1994 vede Psychoterapeutickou a psychosomatickou kliniku ESET nalézající se v Praze 4, společně s doc. MUDr. Jaroslavem Skálou, CSc., a PhDr. Antonínem Šimkem založil v r. 1991

Pražskou psychoterapeutickou fakultu a ve výčtu záslužných aktivit kolegy Růžičky by bylo možné pokračovat. Není pochyby o tom, že se jedná o zakladatelskou osobnost české psychoterapie a klinické psychologie.

Recenzovaná publikace vychází z autorova habilitačního spisu. Cílem knihy je čtenáře kriticky seznámit se vzájemným vztahem metateoretického a klinického přístupu při psychoanalytickém poznávání člověka a ukázat, jak lze fenomenologickou cestou tento přístup tvořivě doplnit a původní psychoanalytický postoj tak překonat. Jedná se o čtení náročné, vyžadující nejen psychoterapeutické, ale i filozofické vzdělání.

Kniha je rozčleněna do sedmi částí, jež se ještě dělí na řadu kapitol a podkapitol.

V první kapitole (Metapsychologická a klinická teorie v psychoanalýze) nalezneme poučení o vzniku a vývoji ego-analýzy, přístupu navazujícího na strukturální Freudův model z r. 1923. Ve druhé kapitole (Homeostáza, adaptace a organizace a jejich vztah k motivačně strukturálnímu modelu v psychoanalýze) jsme systematicky seznamováni s obecnými pojmy vymezujícími postavení ego-analytických modelů v obecném rámci přírodovědných konceptů homeostázy, jež jsou v psychoanalytickém přístupu považovány za základ motivovaného chování. Ve třetí kapitole (Vývoj pojmu Ega u Freuda, ego-analytici) se zejména diskutuje pojem „struktura“ a „teorie systémů“ a stejně tak zde autor blíže pojednává o otázkách motivace. V kapitole se podrobněji seznámíme s ego-analytickým způsobem uvažování, pro něj je příznačný důraz na autonomní funkci Ega a jeho vývoj, na psychické obranné mechanismy úzkosti apod. Ve čtvrté kapitole (Modelování struktury a motivace v psychoterapii) následuje rozbor ego-analytické koncepce psychického aparátu s důrazem na práce D. Rapaporta. Pojednáno je i o teorii

Self H. Kohuta a O. Kernberga. V souvislosti s ústředním tématem publikace je upozorněno, že klinickou zkušenost lze převést do metateorie jen s pomocí transformace – kupříkladu přes vztah mezi pacientem a jeho psychoanalytikem. Pátá kapitola (K lidské sexualitě) se věnuje lidské sexualitě v pohledu psychoanalytického modelu Ega se závěrem, že sexuální chování může být determinováno jinými než pudovými pohnutkami a někdy je lze hodnotit i jako psychický obranný mechanismus stojící ve službě Ega. Vše je doloženo kazuisticky a autor uvádí i seznam motivů, jež mohou být sexuální svým výrazem, nikoliv však příčinou – např. zvědavost, přilnutí, odcizení, únik z úzkosti ze smrti. V šesté kapitole (Oidipus „re-loaded“) na příkladu Sofoklovy tragédie o Oidipovi autor dokládá význam Osudu jakožto determinace, která je obdobná determinaci přicházející z vrozených (včetně zděděných) vlastností lidského jedince. Proti slepé determinaci však staví kolega Růžička existenci člověka s možností rozhodování, volby a spoluurčování vlastního Osudu tím, že se mu vzepře. Výkladem Oidipovy tragédie dokládá paralelnost přístupů, které dle jeho názoru nelze integrovat, ale při respektování jejich nepřevoditelnosti je můžeme smysluplně používat k interpretaci. Poslední, sedmá kapitola (Závěrečné shrnutí problematiky) je souhrnem egoanalýzy a obsahuje několik úvah o psychotherapeutických modelech a modelování. Autor varuje před zpředměťováním psychoterapie, neboť tento obor je nejenom profesí (a vědou), nýbrž i uměním majícím duchovní tradici a duchovní přítomnost. Autor zdůrazňuje fenomenologii a její návrat k bezprostřední zkušenosti, v níž pak probíhá i setkání s tím, ke komu (či k čemu) se vztahujeme. Dále zde nalezneme poznámky k lidské sexualitě, která „tvoří nejsvětější možnosti lidského setkání muže a ženy a životního naplnění ve společném životě“. Závěrem sedmé kapitoly i celé knihy je „psychotherapeutický dovětek“. V něm je vyzdvížena daseinsanalytická metoda zabývající se přirozeným světem lidského jedince v přítomnosti. Ve „slovu nakonec“ se pak autor vyznává z důležitého důvodu, jenž jej vedl k sepsání tohoto závažného díla. Je jím současná převaha a zdánlivá nezpochybnitelnost přírodovědného paradigmatu. Ukazuje vznik a formování psychotherapeutických teorií po vzoru přírodních věd, jejich neřešitelné problémy, do nichž se posléze dostaly, i způsob, jak je lze překonat.

Za sedmou, závěrečnou kapitolou nalezneme seznam použité literatury, který je rozsáhlý (na 27 stranách), dále pak souhrn v angličtině, věcný a jmenový rejstřík.

Podle mého názoru se jedná o mimořádně kvalitní a zralé dílo, zprostředkující tvůrčím způsobem pohled ego-analytický a pohled fenomenologický. Zcela vědomě, tedy záměrně a systematicky se kolega Růžička vyhýbá redukcionismu. Obrazně řečeno: „nižší“ vykládá z „vyššího“ a prokazuje, že ego-analytický model má v psychoanalýze své opodstatnění, stejně jako fenomenologie při zkoumání lidského duševního života ve zdraví i v nemoci. O determinaci lidského jedince a jeho osudovém předznamenání nepochybuje, zároveň však upozorňuje, že člověk za ně sice není plně odpovědný, avšak je odpovědný za to, jakým způsobem je naplní, tedy za způsob svého života. A tak dospívá i k mravní dimenzi lidských činů. Psychotherapie se pohybuje v oblasti lidské existence, v prostoru meziosobního setkávání a autenticity, v prostoru empatického porozumění a přirozeného světa člověka. I zde upozorňuje na mravní komponentu vztahu mezi terapeutem a pacientem.

Kolega Růžička nezapře, že jeho učiteli byli nestor naší psychologie osobnosti prof. Vladimír Tardy a mimořádný zjev české filozofie prof. Jan Patočka. Přes tyto myslitele si osvojil komparativní, kritické myšlení i fenomenologický pohled slavného myslitele Edmunda Husserla, původem z Prostějova. Díky psychoanalytickému vzdělání a výcviku u MUDr. Bohodara Dosužkova a MUDr. Aleny Žižkové se naučil metodě a přístupu příborského rodáka Sigmunda Freuda, s nímž se však kriticky vyrovnal. Způsob uvažování a jeho therapeutická praxe dnes odpovídají daseinsanalýze, jejímž je výrazným a tvořivým představitelem. Jeho přínosem je mj. užití daseinsanalytického přístupu ve skupinové psychoterapii.

Osobně považuji za významné, že touto publikací vyjadřuje a zdůvodňuje v teoretické rovině své praktické psychotherapeutické počínání, o jehož úspěšnosti není pochyb.

Po stránce redakční a ediční je kniha provedena výborně a s mimořádnou pečlivostí.

Závěrem recenze bych rád upozornil, že se jedná o původní vědeckou práci určenou zejména pro odborníky věnující se hlubinné psychologii a psychoterapii. Počtení a inspiraci v ní naleznou i ti vážní zájemci, kterým je blízký filozofující přístup k člověku a jeho světu. Kniha doc. PhDr. Jiřího Růžičky, Ph.D., představuje dle mého názoru mimořádné obohacení našeho odborného písemnictví a kolegovi k ní blahopřeji.

prof. PhDr. Jan Vymětal
ÚHSL 1. lékařské fakulty UK v Praze

Webové stránky

Psychiatrické společnosti ČLS JEP a České psychiatrické společnosti

www.psychiatrie.cz

www.ceskapsychiatrie.cz